

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.18>

МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ СУДОВИХ ОРГАНІВ

Мамедова Е.Г.,

*здобувачка вищої освіти факультету прокуратури**Національного юридичного університету**імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 0009-0004-4194-4654

Мамедова Е.Г. Методика виявлення прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою судових органів.

Стаття присвячена дослідженню особливостей методики виявлення фактів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовими особами судових органів. Автором наголошено на високому рівні латентності таких злочинів та складності їх документування, що зумовлено специфікою правового статусу суддів, що гарантоване Конституцією України та Законом України "Про судоустрій і статус суддів" та ін.

У статті детально проаналізовано криміналістичну та кримінально-правову характеристику зазначеного кримінального правопорушення, зокрема типові способи його вчинення, приховування та протидії викриттю, розслідуванню. Автором здійснено аналіз актуальної судової практики Вищого антикорупційного суду, на підставі якої виокремлено характерні моделі злочинної поведінки суддів у справах про одержання неправомірної вигоди. Акцентовано увагу на моделі злочинної поведінки суддів, які пов'язані із завуальованими домовленостями, використанням посередників, застосуванням конспіративних методів тощо.

Визначено основні ознаки предмета неправомірної вигоди, обстановки злочину, особи правопорушника та його мотивів.

Окрему увагу приділено проблемі залучення до корупційних схем працівників апарату суду, а саме помічників суддів, що суттєво ускладнює виявлення та доведення протиправної діяльності, а також в певних випадках сприяє маскуванню злочинних дій.

На підставі всебічного аналізу проблематики автором запропоновано напрями вдосконалення системи виявлення і протидії корупції у судових органах, зокрема шляхом удосконалення процедур дисциплінарної відповідальності.

Аргументовано можливість притягнення суддів до кримінальної відповідальності у випадках свідомого порушення закону при ухваленні рішень. Обґрунтовано доцільність віднесення помічників суддів до державних службовців з відповідним обов'язковим декларуванням доходів майнового стану, що сприятиме прозорості й дозволить зменшити ймовірність їхньої участі у корупційних схемах.

Ключові слова: виявлення, корупція, службова особа, досудове розслідування, криміналістичні інновації, спеціальні знання.

Mamedova E.H. Methodology for detecting the acceptance of proposals, promises, or receipt of unlawful benefits by judicial officials.

The article is devoted to researching the peculiarities of the methodology for detecting facts of accepting proposals, promises, or receiving unlawful benefits by officials of judicial bodies. The author emphasizes the high level of latency of such crimes and the complexity of documenting them, which is due to the specific legal status of judges, guaranteed by the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine "On the Judicial System and Status of Judges."

The article provides a detailed analysis of the criminalistic and criminal law characteristics of this criminal offense, in particular, typical methods of its commission, concealment, and counteraction to exposure and investigation. The author analyzes the current judicial practice of the High Anti-Corruption Court, on the basis of which characteristic models of criminal behavior of judges in cases of obtaining unlawful benefits are identified. Emphasis is placed on patterns of criminal behavior by judges that are associated with veiled agreements, the use of intermediaries, the use of conspiratorial methods, etc.

The main characteristics of the subject of unlawful benefits, the circumstances of the crime, the offender, and their motives are identified.

Particular attention is paid to the problem of involving court staff, namely judges' assistants, in corruption schemes, which significantly complicates the detection and proving of illegal activities and, in certain cases, contributes to the concealment of criminal acts.

Based on a comprehensive analysis of the issue, the author proposes ways to improve the system for detecting and combating corruption in the judiciary, in particular by improving disciplinary procedures.

The possibility of holding judges criminally liable in cases of deliberate violation of the law when making decisions is argued. The expediency of classifying judges' assistants as civil servants with the corresponding mandatory declaration of income and property status is justified, which will promote transparency and reduce the likelihood of their participation in corruption schemes.

Key words: detection, corruption, public official, pre-trial investigation, forensic innovations, special knowledge.

Постановка проблеми. Проблема протидії корупції є однією з найбільш актуальних питань для сучасної України. Особливо гостро дана проблема проявляється у судовій системі, де корупційні ризики можуть ставати на заваді здійснення правосуддя. Мова йтиме про прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, що передбачено ст. 368 Кримінального кодексу України (далі КК України). [1]

Зазначене кримінальне правопорушення набуває ще більшої ваги, якщо його вчиняє суддя – представник судової гілки влади, який покликаний забезпечувати правосуддя та справедливість.

Так, за даними Вищого антикорупційного суду (далі ВАКС) у період з 2019 по 2025 рр. ухвалено 74 вироки саме за ст. 368 КК України. Це найбільша кількість серед інших корупційних кримінальних правопорушень.[2]

Варто зазначити, що більш складним є виявлення та процес розслідування таких кримінальних правопорушень. Вчинення корупційних злочинів службовими особами, зокрема суддями, є складним завданням для правоохоронних органів, через високий рівень захищеності суддів, а також складності збору доказів.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз криміналістичних, кримінально-правових аспектів виявлення фактів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди суддями, а також обґрунтування напрямів удосконалення законодавства України у сфері дисциплінарної та кримінальної відповідальності суддів, зокрема шляхом запровадження механізмів розгляду анонімних заяв, повідомлень про вчинення суддями дисциплінарних проступків, можливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності за свідоме порушення закону при ухваленні судових рішень, посилення прозорості діяльності суддівського корпусу.

Стан опрацювання проблематики. Проблема методики виявлення, розслідування та доказування корупційних кримінальних правопорушень, зокрема вчинених у сфері службової діяльності, досліджувалися багатьма вченими. Так, дану проблематику досліджували такі науковці, як О.О. Дудоров, О.Н. Колесніченко, Я.Є. Мишков, М.А. Погорецький, В.Ю. Шепітько та інші. Варто відзначити, що проблематиці криміналістичного розслідування зловживання владою чи службовим становищем суддею, а також постановлення завідомо неправосудного рішення суддею, присвятили свої наукові дослідження такі науковці як Д.А. Бондаренко, М.А. Погорецький, Н.П. Сиза та М.В. Шепітько.

Водночас особливості методики виявлення, одержання неправомірної вигоди працівниками судової системи, а саме суддями потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Розроблення методики виявлення, розслідування фактів отримання неправомірної вигоди в судових органах потребує вивчення не лише специфіки цього виду кримінального правопорушення, а й особливостей відповідної злочинної діяльності. Володіння інформацією про типові способи підготовки, вчинення та приховування таких злочинів, характерні сліди протиправної поведінки, психологічні та особистісні риси осіб, які їх вчиняють, а також інші складові злочинного механізму, є необхідною умовою для формування ефективних тактичних рекомендацій, що сприяють успішному виконанню завдань з виявлення та розкриття подібних злочинів.

Ключовими науковими категоріями, що відображають особливості конкретного виду кримінальних правопорушень, є їхня кримінально-правова та криміналістична характеристики.

Так, злочин передбачений ст. 368 КК України є корупційним (див. примітку до ст. 45 КК України) та має формальний склад. Об'єктивна сторона полягає у вчиненні таких дій: 1) прийняття пропозиції неправомірної вигоди; 2) прийняття обіцянки такої вигоди; 3) одержання неправомірної вигоди; 4) прохання надати таку вигоду.

В.М. Трепак у своїй науковій роботі звертає увагу на специфіку вчинення корупційних кримінальних правопорушень у судах загальної юрисдикції, підкреслюючи, що широкі повноваження

цих судів розглядати справи у всіх сферах суспільних відносин створюють передумови для тиску з боку представників законодавчої та виконавчої влади, а також бізнесу. Зокрема, з метою отримання контролю над судами та суддями задля реалізації власних інтересів, вони можуть вдаватися до неправомірних дій, таких як підкуп чи вплив. [3, с. 222-223]

Окрім того, Н.М. Савчин виокремлює основні ризики корупції, що загрожують ефективності функціонування судової влади. Серед них, зокрема, автор виділяє: незавершене формування системи спеціальної підготовки суддів; можливість використання недосконалих процесуальних механізмів для вчинення корупційних дій; фактична залежність суддів від судів вищого рівня; вплив політичних суб'єктів на діяльність судових органів; недостатній рівень відкритості та прозорості судових процесів; обмежене матеріальне і фінансове забезпечення суддів та судових установ; недосконалість системи кваліфікаційного оцінювання суддів і притягнення їх до відповідальності за порушення професійної етики; низький рівень правової культури в суспільстві, загальна недовіра до влади та суду; недостатній професіоналізм представників юридичних професій, задіяних у сфері правосуддя.[4, с. 31-38]

Так, для побудови криміналістичної характеристики цього злочину треба виділити такі ознаки: 1) спеціальний суб'єкт – службова особа; 2) виключно умисний характер дій; 3) переважно майновий характер злочину; 4) спосіб одержання (пропозиції, обіцянки, вимагання) неправомірної вигоди [5, с. 190; 6, с.6-9].

При кримінально-правовій оцінці корупційного діяння судді, слід виходити з правового статусу судді відповідно до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», зокрема звертаючи увагу на ст. 48 зазначеного закону, яка регулює «Незалежність суддів», а також ст. 49 «Недоторканність суддів».

Д.А. Бондаренко у своїй роботі досліджував службову особу як правопорушника та зазначив, що ознаки можна поділити на три групи: 1) службове становище цієї особи; 2) форму вини службової особи, зокрема, мотив та мета; 3) обставини, які характеризують особу правопорушника та відображають причини та умови вчинення злочину. [7]

Відтак, криміналістичну складову прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди становить: 1) особа правопорушника; 2) характеристика способу та умов прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди; 3) предмет кримінального правопорушення 4) мета, мотив злочину 5) способи маскування та приховування таких злочинних дій.

Так, криміналістична характеристика особи правопорушника має свої особливості, як правовий статус судді, тобто його незалежність, недоторканність, широке коло повноважень, зв'язків, впливу та відсутність відповідальності за ухвалені ним рішення. Даний злочин, вчиняється здебільшого чоловіками (96,1% суддів) віком від 35-40 років (26,3%) та 40-45 років (23,7%), що мають вищу освіту (100 % правопорушників). [8, с. 118]

Вагоме місце у криміналістичній характеристиці посідає спосіб та умови вчинення цього кримінального правопорушення. Виокремлюють різні способи отримання неправомірної вигоди. Зокрема це може бути звичайна передача неправомірної вигоди «з рук в руки» на вулиці. Наприклад, на Дніпропетровщині затримали суддю, який за неправомірну вигоду виніс виправдувальний вирок. На фотознімках привертає увагу саме спосіб передачі грошей, тобто, згорток доларів США, покладений просто на овочі у прозорому поліетиленовому пакеті.[9] Також серед способів є перерахування грошових коштів на відповідні рахунки в банках, надання неправомірної вигоди у вигляді подарунка, виконання ремонтних робіт безкоштовно тощо.

В науці виділяють дві основні форми отримання неправомірної вигоди: просту та завуальовану. Головним елементом отримання неправомірної вигоди є спосіб приховування злочину. Який спосіб буде обрано для приховування злочину, залежить від особи правопорушника.

На практиці зустрічаються випадки, коли судді пропонують надання йому неправомірної вигоди у раніше знайомих осіб або тих, з ким перебувають у товариських відносинах. Так, у справі № 317/2973/18, помічник голови ФГ «Дар» зустрівся з суддею з яким перебував у товариських відносинах. Під час цієї зустрічі у судді виник злочинний умисел на одержання неправомірної вигоди за прийняття рішення у кримінальному провадженні ФГ «Дар». Для реалізації такого умислу, суддя висловив ОСОБА_12 свою згоду на сприяння засновникам ФГ «Дар» у вказаній справі.[10]

У справі № 310/5055/19, у судді виник умисел на одержання від ОСОБА_17 неправомірної вигоди за непритягнення його до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП. З метою уникнення викриття протиправної діяльності суддя залучив до злочину свого помічника. Помічник судді зателефонувала ОСОБА_17 та запропонувала йому прибути цього ж дня до судді, що той і виконав. У свою чергу, суддя, перебуваючи в приміщенні службового кабінету, висловив ОСОБА_17 прохання надати йому неправомірну вигоду у сумі 15000 гривень за непритягнення його до відповідальності, на що особа по-

годилося. Далі було маскуванню отримання неправомірної вигоди, затягуванням строків розгляду справи про адміністративні правопорушення, що призвело до закриття провадження у справі. [11]

В свою чергу, показовим є вирок ВАКС № 729/1248/18. Так, зі змісту вироку, вбачається, що суддя тричі висловив ОСОБА_14 надати йому неправомірну вигоду. У день висловлення суддею останнього прохання, ОСОБА_14 прибув до суду, де зустрівся з суддею, який запропонував випити кави, після чого пішли в магазин поруч. ОСОБА_14 сказав, що віддасть гроші в середині. Далі вони повернулися на територію суду, суддя сказав - «...треба було там через дорогу». Так, у цей день ОСОБА_14 віддав судді грошові кошти у сумі 2 500 доларів США, які останній поклав у внутрішню кишеню піджака. Після отримання неправомірної вигоди, суддя кілька разів озирнувся по сторонам. Потім, як слідує зі змісту вироку, суддя з кишені піджака дістав грошові кошти та, присівши, поклав їх на дерев'яну дошку, якою прикрито вигрібну яму, а зверху поклав накриття чорного кольору. [12]

Також, варто зазначити, що у справі № 477/1668/18 [13], у провадження судді надійшов протокол про адміністративне правопорушення. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, звернувся до судді у її робочому кабінеті з проханням не притягувати його до адміністративної відповідальності. Суддя назвала суму у 5 000 гривень, вказавши, що в протилежному випадку буде штраф. Надалі, в коридорі суду була передача судді неправомірної вигоди в розмірі 5000 гривень, які розміщені у друкованому примірнику Кодексу України про адміністративні правопорушення, а під час обшуку були знайдені у шухляді робочого столу.

Цікавим з огляду на спосіб та умови прийняття суддями неправомірної вигоди є вирок ВАКС № 623/261/19. Зі змісту даного рішення слідує, що у провадження суду найшов протокол про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП стосовно ОСОБА_1. Посередник ОСОБА_9 прибув до судді у провадженні якого знаходиться справа. В кабінеті, ОСОБА_9 повідомив, що ОСОБА_1 не бажає бути позбавленим права керування транспортними засобами за результатами судового розгляду. Суддя попросив висловити свої пропозиції щодо вирішення питання про непритягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності. Суддя, усвідомлюючи зміст завуальованої пропозиції неправомірної вигоди за ухвалення рішення на користь ОСОБА_1, висловив згоду на таку домовленість. Для визначення розміру винагороди він продемонстрував ОСОБА_9 п'ять пальців, що означало вимогу отримання «п'яти одиниць». У відповідь ОСОБА_9, зрозумівши завуальовану пропозицію погодився передати зазначену інформацію та домовився про подальшу зустріч наступного дня. Відтак, ОСОБА_9 за попередньою домовленістю, прибув до службового кабінету судді і передав йому неправомірну вигоду у вигляді грошових коштів. Отримані кошти суддя поклав у шухляду свого робочого столу, а після завершення зустрічі з ОСОБА_9 перерахував та поклав їх до своєї сумки. ВАКС зазначив, як у загальній практиці обговорень, пов'язаних з пропозиціями чи обіцянками отримання неправомірної вигоди, так і в межах даної справи, сторони остерігалися можливого викриття їхніх намірів, тому приховували зміст домовленостей через підтекст або жести. Використання жестової мови в такому контексті розглядається як спосіб прихованої комунікації, яка доповнює усні висловлювання та дозволяє завуальовано передавати ключову інформацію. [14]

Аналіз наведених рішень дозволяє констатувати, що отримання неправомірної вигоди суддями відбувається в різних просторово-часових умовах — як у публічних місцях, так і в межах судових установ. Обстановка вчинення злочину є мобільною та залежить від конкретних обставин домовленості між сторонами. Після одержання неправомірної вигоди судді зазвичай вчиняють дії, спрямовані на приховування предмета злочину, що свідчить про усвідомлення протиправності поведінки та прагнення уникнути викриття. Водночас, показовим є використання конспіративних прийомів комунікації: уникнення прямої конкретизації суми та валюти неправомірної вигоди, застосування жестів або підтексту для передачі ключової інформації. Така поведінка обумовлена підвищеною обережністю суб'єкта та прагненням мінімізувати ризики документування злочинних домовленостей.

Щодо предмету злочину, передбаченого ст. 368 КК України є грошові кошти, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи або будь-яка інша вигода. Характеристика предмету цього злочину, це можуть бути грошові кошти в іноземній валюті (долари США, євро), гривні. На практиці переважають отримання неправомірної вигоди саме в іноземній валюті (долари США).

Способи вчинення кримінального правопорушення, як отримання неправомірної вигоди тягнуть за собою відбиття цієї події, що породжує виникнення слідів цього злочину. Так, сліди злочину залишаються на предметах, документах на матеріальних носіях, в пам'яті свідків.

На сьогоднішній день існують різноманітні види, форми, методи перешкоджання розслідуванню отримання неправомірної вигоди суддею. Так, на думку Р.М. Шехавцова, є загальні підстави, які диференціюються 1) за об'єктом впливу на прості та комплексні; 2) за кількістю об'єктів впливу -

простий, тобто шляхом впливу на один об'єкт, 3) складний на два та більше об'єкти; 4) за тривалістю одномоментні та такі, що використовуються впродовж всього розслідування; 5) за характером прояву явні та приховані. [15]

Важливим елементом у ситуації щодо отримання неправомірної вигоди суддею є використання методу «прикриття», а у разі виявлення - здійснення всебічного перешкоджання його розслідуванню.

Правовий статус судді, що ґрунтується на принципах незалежності, недоторканності передбачає неможливість притягнення його до відповідальності за ухвалене судове рішення, за винятком злочину, дисциплінарного проступку. Однак на практиці ці гарантії нерідко використовуються як спосіб «прикриття» протиправної діяльності.

Наявність професійного досвіду дозволяє суддям вдаватися до особливо завуальованих форм протиправної діяльності, зокрема — ретельно планувати та реалізовувати механізми отримання неправомірної вигоди за винесення бажаних для зацікавлених осіб судових рішень. При цьому судові рішення оформлюється формально у процесуальному вигляді.

Таке навмисне використання прогагин у законодавстві та захисних механізмів статусу судді унеможливорює просте встановлення наявності складу злочину у його діях та істотно ускладнює діяльність правоохоронних органів у сфері документування та доказування фактів корупційних злочинів.

Як було розглянуто вище, у судовій практиці зафіксовані випадки, коли судді, діючи у співучасті з своїми помічниками, вступали у попередню змову щодо одержання неправомірної вигоди, зокрема від осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Найчастіше предметом такої домовленості є ухвалення рішення про закриття провадження у справі на підставі закінчення строків притягнення до відповідальності або ж пом'якшення покарання. Відповідні вироки стосовно суддів, що підтверджують наявність таких фактів, дійсно містяться в ЄДРСР. Проте, як свідчить аналіз антикорупційної аналітики та моніторингових звітів, кількість аналогічних випадків, які залишаються «нерозкритими» або замаскованими під формально правомірні дії, є значно більшою.

Так, антикорупційні активісти неодноразово звертали увагу на численні випадки ухвалення суддями першої інстанції рішень, які свідчать про тенденцію до невиправданого пом'якшення покарання, затягування строків розгляду справ, зокрема у справах про адміністративні правопорушення, які хоча формально можуть відповідати нормам матеріального та процесуального права, але за своєю суттю в окремих випадках свідчать про наявність ознак свідомого порушення закону при ухваленні рішення. [16; 17]

У зазначеному контексті ключовим елементом, що сприяє приховуванню злочинних дій, є відсутність кримінальної відповідальності судді за ухвалене ним рішення. Водночас на практиці виникає складне питання: як саме встановити факт вчинення злочину у межах здійснення суддею процесуальної діяльності, якщо зовні його дії оформлено у вигляді процесуального рішення?

З метою встановлення ознак протиправного умислу в діях судді, доцільним є аналіз моделі поведінки конкретного судді у подібних справах. У ЄДРСР можна виявити випадки, коли один і той самий суддя у справах за аналогічними обставинами ухвалював різні за змістом рішення, що потенційно свідчить про суб'єктивну зміну позиції не з огляду на факти, а під впливом зовнішніх неправомірних факторів.

Типовим прикладом (відповідно до аналізу судової практики з приводу цього питання) є навмисне затягування строків розгляду справи про адміністративне правопорушення, наслідком чого є закриття провадження за спливом строків притягнення до відповідальності. Така процесуальна тактика може бути замаскована під об'єктивні причини — наприклад, надмірне навантаження судді або розгляд інших справ. Однак шляхом порівняльного аналізу динаміки розгляду аналогічних справ у той самий період можливо виявити, що в інших провадженнях, за аналогічного навантаження, розгляд здійснювався без надмірної затримки.

Інший поширений спосіб — невмотивоване пом'якшення покарання у справах про адміністративні правопорушення, яке на практиці може маскувати факт злочину. У цьому випадку теж доцільним є порівняння рішень одного й того самого судді у справах з подібними фактичними обставинами, що дозволяє виявити необґрунтовану варіативність у застосуванні санкцій.

З урахуванням наведеного, можна констатувати, що високий рівень юридичної підготовки суддів, їхня процесуальна автономія та недоторканність можуть бути використані не лише як запорука незалежності правосуддя, а й як інструмент маскування злочинної діяльності, пов'язаної з отриманням неправомірної вигоди. Саме ця комбінація професійних знань і правових гарантій створює сприятливе середовище для виникнення та приховування корупційних діянь у системі судочинства.

У контексті аналізованої проблематики, мною було здійснено аналіз судової практики в ЄДРСР за ст. 368 КК України стосовно суддів. Варто звернути увагу на те, що у низці таких вироків помічники суддів фігурують як співучасники одержання неправомірної вигоди. У ряді кримінальних проваджень зафіксовано факти розподілу неправомірної вигоди між суддею та його помічником, що свідчить про ознаки спільності умислу та реалізацію злочинного плану шляхом співучасті.

Мною вже було зазначено, що одержання неправомірної вигоди суддями часто має латентний характер, тобто здійснюється у прихованій формі, що суттєво ускладнює виявлення таких діянь. Попри це, масштаби цієї проблеми залишаються значними. Зокрема, неодноразово мали місце випадки, коли судді притягувалися до відповідальності за незаконне збагачення внаслідок моніторингу їхніх декларацій на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Так, встановлювалися факти наявності у суддів майна або грошових активів, які істотно перевищують задекларовані офіційні доходи, при цьому походження відповідних активів вони не могли обґрунтувати у законний спосіб.

Отже, можна зробити обґрунтований висновок про наявність у судовій системі прихованих схем одержання неправомірної вигоди, що становлять серйозну проблему. Особливу складність становить питання залучення до цих схем працівників апарату суду, зокрема помічників суддів. Враховуючи, що помічники суддів належать до патронатної служби та не зобов'язані подавати щорічні декларації про доходи, відстеження їхнього способу життя, чи можливих ознак незаконного збагачення значно ускладнюється. За таких умов, потенційна причетність представників патронатної служби до корупційних правопорушень залишається маловиявленою і, відповідно, недостатньо дослідженою. В контексті аналізованої проблематики варто зауважити, що під час обговорення проблем функціонування державної та патронатної служби в органах судової влади, була зазначена думка, що помічники суддів повинні бути державними службовцями. Дана позиція була аргументована тим, що помічник судді має бути захищеним, зокрема в питанні гарантії права на працю, оскільки працівники патронатної служби залежать від «патрона».[18] Я погоджуюся з такою позицією, та варто додати, що така «залежність» помічників суддів від їхніх «патронів» створює серйозний ризик для залучення помічників суддів до корупційних схем. В умовах, коли працівники патронатної служби не мають достатніх правових гарантій і стабільності, вони можуть погодитися на участь у таких схемах з метою збереження посади, забезпечення кар'єрних перспектив тощо.

Висновки. Отже, отримання неправомірної вигоди суддями в більшості випадків має прихований характер. Відтак, актуальним завданням є внесення змін до законодавства України, спрямованих на удосконалення механізмів відповідальності суддів.

Також варто зауважити, що чинному законодавстві передбачено, що дисциплінарну справу щодо судді не може бути порушено на підставі анонімних заяв та повідомлень. До прикладу, у Німеччині є можливість подачі таких заяв, повідомлень. Водночас така заборона в Україні створює істотну прогалину у сфері забезпечення прозорості діяльності суддівського корпусу.

Так, Інститут удосконалення американської правової системи у рекомендаціях щодо системи дисциплінарної відповідальності суддів надав рекомендації з поліпшення систем дисциплінарної відповідальності суддів шляхом надання можливості розгляду анонімних звернень та повідомлень, тому що анонімність захищає вразливих заявників, зокрема працівників суду, які можуть боятися загрози кар'єри у випадку, якщо суддя дізнається, хто подав скаргу.[19, с.13]

З огляду вищевикладене, доцільним видається: 1) запровадження ефективного механізму притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалені ними рішення у випадках, коли вони містять ознаки свідомого порушення закону, що виходить за межі простої помилки; 2) внесення змін до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» з метою надання можливості відкривати дисциплінарні провадження на підставі анонімних повідомлень та заяв, якщо вони містять конкретні, перевірені відомості про наявність ознак дисциплінарного проступку. Разом з тим, варто створити спеціальний механізм опрацювання таких анонімних звернень, який передбачав би їх повну попередню перевірку. Такий підхід забезпечить баланс між необхідністю захисту прав громадян і важливістю своєчасного реагування на випадки неправомірної поведінки суддів, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня довіри суспільства до судової влади; 3) віднесення помічників суддів до державних службовців з відповідним обов'язковим декларуванням доходів майнового стану, що сприятиме прозорості й дозволить зменшити ймовірність їхньої участі у корупційних схемах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14#Text> (дата звернення 23.09.2025).
2. Найбільша кількість вироків, ухвалених за статтями Кримінального кодексу України: Вищий антикорупційний суд. URL: <https://hcas.court.gov.ua/hcas/pres-centr/news/1858521/>.

3. Трепак В.М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 481 с.
4. Савчин Н.М. Боротьба з корупційними проявами в органах судової влади України (з урахуванням міжнародного досвіду). *Правова держава*. 2017. № 28. С. 31-38. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2017.28.234111>. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/234111>.
5. Таркан О.М. Криміналістична характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовими особами органів поліції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 6 (volume 3) 2019. Р. 198-203. URL: <https://share.google/JCXMUcGljzmOdW6uU>.
6. Мишков Я.Є. Методика розслідування хабарництва: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, 2005. 20 с.
7. Бондаренко Д.А. Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевищень влади або службових повноважень (криміналістична характеристика та початковий етап розслідування): дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2008. 237 с.
8. Ушканенко Е.О. Розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди: дис. канд. юрид. наук: спец. Київ 2024 р. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/2024/3/5/d.pdf.
9. В Україні на хабарі затримали ще одного суддю <https://portal.lviv.ua/news/2025/08/05/v-ukraini-na-khabari-zatrymaly-shche-odnoho-suddiu>.
10. Вирок Вищого антикорупційного суду від 27.03.2023 р. № 317/2973/18. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109823133&red=100003aaa8ea15ef970be83999d1fd9a394cf8&d=5>.
11. Вирок Вищого антикорупційного суду від 21.11.2024 р. 310/5055/19. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=123193489&red=1000038cc4f1971a482fad492abcd00badc12e&d=5>.
12. Вирок Вищого антикорупційного суду від 27.03.2023 р. у справі №729/1248/18 URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109801337&red=10000347712d7a434c92a8e04b8dd501e7d250&d=5>.
13. Вирок Вищого антикорупційного суду від 06.12.2021 р. у справі №477/1668/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101646959>.
14. Вирок Вищого антикорупційного суду від 16.12.2024 р. у справі 623/261/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>.
15. Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними організаціями): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Луганськ, 2003. 245 с.
16. Українські судді масово виправдовують п'яних водіїв: дослідження. URL: <https://finteco.com.ua/article/19407-ukrainski-suddi-masovo-vypravdovuyut-p-ianykh-vodiiv-doslidzhennia>.
17. Корупційні схеми: як судді допомагають п'яним водіям уникнути відповідальності? URL: <https://dejure.foundation/knzef573s1-koruptsin-shemi-yak-sudd-dopomagayut-pya>.
18. Помічники суддів повинні отримати статус державних службовців – 26.07.2025 р. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/336578-pomoschniki-sudey-dolzhy-poluchit-status-gosudarstvennykh-sluzhaschikh-stanislav-kravchenko>.
19. Recommendations for judicial discipline systems IAALS Institute for the Advancement of the American Legal System URL: https://iaals.du.edu/sites/default/files/documents/publications/recommendations_for_judicial_discipline_systems.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026